

ШЛЯХИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В МЕЖАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

WAYS TO PROMOTE PRODUCTION AND SOCIAL INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT WITHIN DECENTRALIZATION

Проаналізовано сутність та роль інфраструктури (виробнича та соціальна), яка займає важливе ключове місце в розвитку регіональної економіки та економіки країни в цілому. Встановлено, що інфраструктурне облаштування регіональної економіки у повній мірі залежить від інтенсивності темпів модернізації, а з іншого боку виступає постачальником економічного зростання. Зазначено той факт, що розвиток інфраструктури регіону залежить від специфіки та розвинутості галузей, і здійснюється відповідно до змін у виробничій сфері на певній території. Виділено основні елементи інфраструктури підприємства та основні чинники, які впливають на їх розвиток. Проаналізовані основні аспекти децентралізації як закономірного напрямку реформування країни, яка обрала для свого розвитку шлях прогресу. Розглянуто стан розвитку соціальної та виробничої інфраструктури у Дніпропетровській області, зазначені підприємства, які відіграють важливу роль у житті суспільства регіону. Запропоновано шляхи стимулювання підприємств до розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в межах децентралізації, зазначені напрямки розвитку стимулів.

Ключові слова: інфраструктура підприємства, інфраструктура країни, виробнича інфраструктура, соціальна інфраструктура, децентралізація, корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), інфраструктурні проекти, соціальні проекти, сталий розвиток підприємства.

Проаналізовані суцільність і роль інфраструктури (производственная и социаль-

ная), которая занимает важное ключевое место в развитии региональной экономики и экономики страны в целом. Установлено, что инфраструктурное обустройство региональной экономики в полной мере зависит от интенсивности темпов модернизации, а с другой стороны выступает поставщиком экономического роста. Указан тот факт, что развитие инфраструктуры региона зависит от специфики и развитости отраслей, а также осуществляется в соответствии с изменениями в производственной сфере на определенной территории. Выделены основные элементы инфраструктуры предприятия и основные факторы, которые влияют на их развитие. Проанализированы основные аспекты децентрализации как закономерного направления реформирования страны, избравшей для своего развития путь прогресса. Рассмотрено состояние развития социальной и производственной инфраструктуры в Днепропетровской области, указаны предприятия, играющие важную роль в жизни общества региона. Предложены пути стимулирования предприятий к развитию производственной и социальной инфраструктуры в пределах децентрализации, указаны направления развития стимулов.

Ключевые слова: инфраструктура предприятия, инфраструктура страны, производственная инфраструктура, социальная инфраструктура, децентрализация, корпоративная социальная ответственность (КСВ), инфраструктурные проекты, социальные проекты, устойчивое развитие предприятия.

УДК 338

<https://doi.org/10.32843/infrastruct41-6>

Голей Ю.М.

асистент кафедри маркетингу та міжнародного менеджменту Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Goley Yuliia

Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

The essence and role of infrastructure (industrial and social), which occupies an important key role in the development of the regional economy and the economy of the country as a whole, is analyzed. The systematic analysis of the current state of social and industrial infrastructure of the Dnipropetrovsk region of Ukraine analyzed the existing experience of working enterprises, accelerating their development and identifying the possibility of its application in the current conditions of economic development of our country in the conditions of decentralization. It is established that the infrastructure of the regional economy is fully dependent on the intensity of the pace of modernization, and on the other hand is the supplier of economic growth. The fact is that the development of the infrastructure of the region depends on the specificity and development of the industries, and is carried out in accordance with changes in the production sphere in a certain territory. The basic elements of the enterprise infrastructure and the main factors that influence their development are highlighted. The main aspects of decentralization as a natural direction for reforming the country that has chosen the path of progress are analyzed. It is established that in order to accelerate the development of industrial and social infrastructure within decentralization, it is necessary to find the most appropriate ways of stimulation from the point of view of the most modern enterprises operating in a certain region, and forming or supporting different parts of their own infrastructure and infrastructure of the country. The state of development of social and industrial infrastructure in Dnipropetrovsk region is considered, the enterprises that play an important role in the life of society of the region are indicated. The ways of stimulating the enterprises to the development of industrial and social infrastructure within the limits of decentralization are suggested, the directions of the development of incentives are indicated. The main ways are to stimulate the development of the concept of corporate social responsibility (CSR, which has long been widespread in the West and in Europe) of enterprises and to expand the use of financial leasing for the development of industrial and social infrastructure.

Key words: enterprise infrastructure, country infrastructure, industrial infrastructure, social infrastructure, decentralization, corporate social responsibility (CSR), infrastructure projects, social projects, sustainable enterprise development.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку нашої країни характеризується швидким та цілеспрямованим розгортанням нових процесів у реалізації місцевих реформ самоврядування і адміністративно-фінансової децентралізації, а також комплексу секторальних реформ, які спрямовані на прискорення розвитку виробничої та соціальної інфраструктури регіонів.

Інфраструктура (виробнича та соціальна) займає важливе ключове місце в розвитку регіональної економіки та економіки країни в цілому, оскільки існування її пов'язане зі станом продуктивних сил, а також з територіальним поділом праці, з ефективністю функціонування сфери матеріального виробництва, із забезпеченням придатних умов для життя громадян [1, с. 4].

Ні для кого не секрет, що з того моменту, як Україна стала самостійною державою до теперішнього часу було закрито і втрачено багато об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури. Тому в багатьох регіонах країни відчувається гостра необхідність у відновленні їх достатнього обсягу і якості, для сталого розвитку економіки країни в цілому, а також забезпечення соціальних і виробничих потреб громадян у межах того чи іншого регіону. Тому що, з одного боку, інфраструктурне облаштування регіональної економіки у повній мірі залежить від інтенсивності темпів модернізації, а з іншого боку є постачальником економічного зростання. В сучасних умовах структура виробництва характеризується зростаючою орієнтацією не на галузеву, а на регіональну систему господарювання в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. В Україні в сучасних умовах господарювання виникає гостра потреба у прискоренні вирішення існуючих проблем розвитку усіх складових виробничої та соціальної інфраструктури на макро- і мікрорівнях. Причому, для прискорення розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в межах децентралізації потрібно знайти максимально відповідні для цього шляхи стимулювання з точки зору самих сучасних підприємств, діючих у певному регіоні, та утворюючих або підтримуючих різні частини власної інфраструктури та інфраструктури країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Стан та особливості розвитку соціальної інфраструктури досліджували такі українські автори як Агарков О.А., Вакулєнко В.М., Ігнатенко О.С., Коломієць І.Ф., Копер Н.Є., Орлатий М.К., та ін. Основні питання промислового розвитку країни, її базових галузей та стану виробничої інфраструктури детально дослідженні Івашовою Н.В., Нагорним Є.І., Телєтовим О.С. та ін.

Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративної та фінансової децентралізації досліджували такі українські автори як: Бенюк Л.Я., Габрель М.С., Гвелесіані А.Г., Гринчишин І.М., Дєєва Н.М., Дуб А.Р., Карп'як М.О., Луцків О.М., Максимчук М.В., Новіков В.М., Попадинець Н.М., Сторонянська І.З., Шульц С.Л. та ін.

Не зважаючи на велику кількість праць та досліджень у напрямку вивчення питань стану, структури та можливостей розвитку соціальної та виробничої інфраструктури, залишається не до кінця вирішеним питання їх розвитку в межах децентралізації, пошуку, та вибору інструментарію стимулювання розвитку соціальної та виробничої інфраструктури.

Постановка завдання. Метою дослідження у статті є розробка пропозицій, інструментарію та пошук шляхів стимулювання для прискорення розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в межах децентралізації.

Досягнення мети здійснюється на основі системного аналізу сучасного стану соціальної та виробничої інфраструктури Дніпропетровської області України, існуючого досвіду працюючих підприємств, прискорення їх розвитку та виявлення можливості його застосування в сучасних умовах розвитку економіки нашої країни за умов децентралізації. А також поглиблення вивчення ролі різних суб'єктів господарювання у формуванні ефективної соціальної та виробничої інфраструктури, пошук інноваційних механізмів розвитку та фінансування об'єктів соціальної та виробничої сфери з врахуванням досвіду провідних у цій галузі країн, існуючого інструментарію, який вже довів свою ефективність.

Виклад основного матеріалу. Інфраструктура являє собою сукупність елементів будь-якого об'єкта, які мають підлеглий, допоміжний характер і забезпечують умови для його нормальної діяльності в цілому. Інфраструктура підприємства являє собою комплекс цехів, господарств і служб підприємства, які забезпечують необхідні умови для його функціонування та сталого розвитку [2, с. 84-85].

Розрізняють соціальну та виробничу інфраструктуру підприємства, а також капітальне будівництво. Соціальна інфраструктура являє собою сукупність підрозділів підприємства, які забезпечують задоволення існуючих соціально-побутових, а також культурних потреб співробітників підприємства. Виробнича інфраструктура являє собою сукупність підрозділів, які не приймають безпосередню участь у виробничому процесі зі створення основної продукції, що випускається на відповідному підприємстві, при цьому, діяльністю своєю сприяють стійкій роботі основних цехів, створюючи для цього весь спектр необхідних виробничо-технічних умов.

Розширене і просте відтворення основного капіталу будь-якого суб'єкта господарювання з метою забезпечення конкурентоспроможності продукції, що випускається на цільовий ринок і отримання необхідного обсягу бажаного прибутку вимагає ведення капітального будівництва. У більшості випадків ремонтно-будівельні підрозділи є частиною інфраструктури підприємства і виконують поточні і капітальні ремонти будівель і споруд. Планування і управління капітальним будівництвом і ремонтно-будівельними роботами виконує відділ капітального будівництва підприємства (рис. 1).

Оскільки визначальною у загальній структурі підприємства є саме виробнича інфраструктура, то слід враховувати основні чинники, які на неї впливають рис. 2.

Отже, в сучасних умовах реструктуризація і досягнення високих техніко-економічних показників діяльності підприємства неможливо без збалансованого розвитку, як основного виробництва, так і його виробничої та соціальної інфраструктури. Крім того, сучасні реалії такі, що більшість

Рис. 1. Основні елементи інфраструктури підприємства [3, с. 2-3]

об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури підприємств органічно вписані в межі територій місць розташування тих чи інших підприємств, в безпосередній близькості до них, тому надають певного роду вплив на виробничу і соціальну сферу життя сучасного суспільства довкола них.

В теперішній час складається така ситуація, що більшість важливих об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури знаходяться під управлінням приватних компаній, а також передані на баланси міських, сільських та селищних рад, які в свою чергу не поспішають займатися їх відновленням та розвитком за відсутності потрібних на це коштів. При цьому, державою вже створюється комплекс умов, які спрямовані на розвиток процесів децентралізації, повсюдності місцевого самоврядування і, передусім, на базовому регіональному рівні [4, с. 6].

Децентралізація це закономірний напрямок реформування, якщо країна обрала для свого розвитку шлях прогресу. Польща, Литва та Латвія, Словаччина, Естонія, скандинавські країни вже пройшли через таку реформу, що, в свою чергу, дало поштовх економіці, та соціальному розвитку цих країн [5, с. 5-6]. Слід зауважити, що незважаючи на позитивні зрушення в сфері децентралізації, все ще не вистачає бюджетних коштів для розвитку багатьох об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури. Тому, органи влади звертають свою увагу на підприємства, які працюють у відповідному регіоні, залучаючи їх до розвитку таких важливих сфер, що забезпечують життя суспільства [6, с. 71-78].

Необхідно розглянути стан розвитку соціальної та виробничої інфраструктури у Дніпропетровській області. За даними на 2018 рік Дніпропетровська область увійшла до п'ятірки регіонів-лідерів соціально-економічного розвитку регіонів зайнявши 5 місце (опустившись на 1 позицію з 4 місця в 2017 році). За показником розвитку інфраструктури регіону 6 місце (з 25 місць) [7]. Показник досить високий, це говорить про те, що напрямок децентралізації вибрано вірно і суттєві зміни в регіоні на краще вже очевидні. На території регіону працює багато успішних підприємств які вже приймають участь та можуть додатково бути залучені до розвитку соціальної та виробничої інфраструктури. В зв'язку з цим місцеві органи влади шукають шляхи (на основі існуючого досвіду розвинутих країн світу) для стимулювання розвитку виробничої та соціальної інфраструктури в межах децентралізації з залученням до цього процесу містоутворюючих підприємств, розташованих у регіонах, на балансі яких є такі об'єкти або ж вони розташовані в близькості до таких підприємств. Основними шляхами виступають стимулювання розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) підприємств і розширення можливостей використання фінансового лізингу для розвитку виробничої та соціальної інфраструктури.

На сьогоднішній день концепція КСВ, яка поширена на Заході, свідчить про прагнення підприємств в добровільному і самостійному ключі вирішувати найбільш актуальні проблеми суспільства, що підвищує рівень довіри споживача до

Рис. 2. Основні чинники, що впливають на розвиток виробничої інфраструктури [2, с. 85-86]

виробленим товарам, сприяє встановленню довгострокової лояльності цільового споживача, значно посилюючи корпоративний імідж організації, який сьогодні є основним нематеріальним активом, одним з найважливіших стратегічних ресурсів, без якого абсолютно немислима успішність бізнесу, полегшує доступ організації до різного роду ресурсів (фінансових, людських, інформаційних, матеріальних) і допомагає в якісному веденні щоденних ділових операцій. Для формування позитивного соціального іміджу сьогодні на перший план виходить соціальна складова діяльності компанії або КСВ [8, с. 223-225].

Системна реалізація КСВ передбачає врахування інтересів стейкхолдерів всіх 3-х основних груп – люди (персонал), підприємства, споживачі, громадські та державні структури [9, с. 12-17]. КСВ є засіб приватного врегулювання неринкових відносин між компаніями та стейкхолдерами – особами та інститутами, що існують усередині або поза компанією, і що роблять вплив на те, як компанія здійснює свою діяльність, або на яких впливає діяльність компанії [10, с. 22-25]. Головним стимулом реалізації політики КСВ є моральні

міркування, а головними перешкодами для впровадження політики КСВ представники компаній називають брак коштів, нестабільну політичну ситуацію в країні, недосконалість нормативно-правової бази, яка б сприяла цій діяльності, та податковий тиск [11, с. 5].

Яскравим прикладом розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні є Агроіндустріальний холдинг МХП, який дотримується принципів сталого розвитку, піклуючись про навколишнє середовище за допомогою комплексу заходів: сертифікації всіх технологічних процесів і правильної утилізації відходів. Підприємства Групи МХП активно взаємодіють з місцевим населенням в місцях розташування власних виробничих потужностей, підтримуючи стійкий розвиток громад. Відповідно до принципів КСВ, холдинг бере участь у співфінансуванні соціально орієнтованих проектів і самостійно реалізовує проекти, які допомагають розвивати регіони присутності МХП. За минулий рік на розвиток інфраструктури, сприяння розвитку освіти, спорту і культури, допомога медичним закладам і т.д. було виділено понад 110 млн грн. Також компанія розвиває

зелену енергетику: у 2012 році почав свою роботу біокомплекс з переробки курячого посліду потужністю 5 МВт на базі однієї з птахофабрик холдингу. Це дозволило мінімізувати енерговитрати, переробляти 100% курячого посліду і компанія отримала надійне джерело відновлюваної енергії. У 2020 року також буде запущений ще один біогазовий комплекс на базі найбільшої птахофабрики МХП і в цілому в Україні потужністю 20 МВт, який може стати найбільшим у світі [12].

Слід зазначити той факт, що одне з підприємств, а саме ПрАТ «Оріль-Лідер», що входить до структури холдингу працює у тому числі на Дніпропетровщині.

Ще одним гідним прикладом нашого регіону є порівняно молоде підприємство Компанія Інтерпайп – міжнародна вертикально-інтегрована трубно-колісна компанія, яка входить в десятку найбільших в світі виробників безшовних труб і є третім за величиною виробником суцільнокатанних залізничних коліс в світі. Це перший завод, побудований «з нуля» за роки незалежності України. Охорона здоров'я є одним із пріоритетів Інтерпайп. В 2009 року відбулося відкриття Єдиного медичного центру Інтерпайп (ЄМЦ Інтерпайп) для надання медичних послуг співробітникам, членам їх сімей та жителів регіону всіх підприємств Компанії в Дніпропетровську, Новомосковську та Нікополі. До складу ЄМЦ Інтерпайп увійшло 9 здоров'я пунктів, обслуговують які більш 150 медичних фахівців.

Створення ЄМЦ Інтерпайп дозволило централізувати управління процесами надання медичної допомоги в Компанії і підвищення кваліфікації персоналу, впровадити єдину систему проведення обов'язкових видів профілактичних оглядів, надання невідкладної медичної допомоги та надання працівникам медичних послуг.

Сім'ї співробітників – пріоритет Компанії Інтерпайп, яка розробила для них спеціальну програму. Діти співробітників відпочивають в заводських оздоровчих таборах за пільговими путівками (вартість путівки для дітей співробітників складає 15% від її повної вартості, решту компенсує Інтерпайп і Фонд соціального страхування). Окрім того, для дітей співробітників також постійно організовують і інші заходи, наприклад, свято до Дня знань [13, с. 23-24]. В рамках роботи над будівництвом заводу була розвинена і навколишня виробнича інфраструктура, а саме електроенергетична інфраструктура зовнішнього електропостачання, якою в даний час користуються і громадяни, що живуть в безпосередній близькості. Реалізація проекту будівництва підземної кабельної лінії 330 кВ – прорив в області високих технологій у вітчизняній електроенергетиці, а також прецедент подальшого використання і поширення напрацьованого досвіду і нормативної бази для проектування,

будівництва та експлуатації кабельних ліній надвисокої напруги в Україні [13, с. 30-31].

Так, очевидно, що для більшості наведених компаній соціальна відповідальність бізнесу означає розвиток і поліпшення умов праці персоналу та інвестиції в розвиток регіону. Але таких підприємств в Україні поки що досить невелика кількість. Оскільки наша держава має різні можливості за наявними матеріальними ресурсами, то потрібно формувати власну модель соціальної відповідальності бізнесу, ураховуючи як помилки так і здобутки зарубіжних колег [14, с. 15-19]. Тому першочерговими заходами, які мають бути направлені на стимулювання розвитку соціальної відповідальності сучасного бізнесу, належить віднести:

- державну пропаганду значення соціальної відповідальності, її користі й необхідності як для суспільства, так і для самих підприємств;

- формування державного фонду та залучення коштів місцевих бюджетів для часткового дофінансування важливих проектів розвитку соціальної та виробничої інфраструктури, ініційованими самими приватними підприємствами на територіях їх присутності;

- надання різноманітних податкових пільг;
- формування низки заходів морального стимулювання для підприємців (державних конкурсів, грантів, тощо), що вкладають кошти та ресурси в соціально значимі проекти регіонів;

- розробка та прийняття чіткої законодавчої бази;
- розвиток фінансового інструментарію стимулювання забезпечення соціальної та виробничої інфраструктури необхідним обладнанням, майном, наприклад за допомогою фінансового лізингу.

Так в цілому, розвиток КСВ в Україні потребує сприяння з боку держави, яка повинна визнати її як бажану поведінку для вітчизняного підприємництва та розробити комплекс стимулів і заходів по поширенню і популяризації КСВ в суспільстві. Слід зазначити, що стимулювання у даному сенсі, це комплекс заходів нематеріального та матеріального характеру, які спрямовані на формування мотивів суб'єктів для досягнення цілей підприємців у напрямку розвитку виробничої та соціальної інфраструктури. Розвиток КСВ передбачає перехід до системної участі держави в сфері стимулювання ініціатив соціально відповідальної поведінки суб'єктів підприємницької діяльності. Потрібно зауважити, що в межах всієї країни початок розвитку КСВ належить Національній стратегії Сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року. В рамках зазначеного документа позначені напрями державної політики, спрямованої на сприяння розвитку КСВ. Так серед ключових заходів наведені:

- забезпечення сприятливих правових, фінансових, податкових та організаційних умов для розвитку соціального відповідального бізнесу;

– нормування механізмів стимулювання добровільних ініціатив суб'єктів господарювання, які вводять у себе політику соціальної відповідальності і реалізують соціально значущі програми і проекти;

– сприяння включенню заходів щодо поширення КСВ до проектів Генеральної угоди, колективних договорів і угод інших рівнів а також галузевих і регіональних програм розвитку;

– залучення ЗМІ, а також громадських організацій і академічних кіл до формування та впровадження механізмів стимулювання КСВ;

– сприяння підготовці фахівців з кваліфікації «Менеджер з соціальної та корпоративної відповідальності», «Аудитор соціальної відповідальності», «Експерт із соціальної відповідальності бізнесу», проведення навчальних семінарів і тренінгів для підприємців, державних службовців центральних та місцевих органів виконавчої влади;

– залучення державних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань підприємців до участі в реалізації міжнародних проектів технічної допомоги з питань розвитку КСВ [15, с. 13-15].

Висновки з проведеного дослідження.

Посилення ролі приватних підприємств в сучасній економіці, скорочення частки держави, як безпосереднього постачальника товарів і послуг, і концентрація державних зусиль на формуванні рамових умов та інфраструктури функціонування ринків – все це ставить бізнес в фокус суспільної уваги, підвищуючи необхідність встановлення належного рівня відповідальності перед суспільством. Незважаючи на те, що в Україні КСВ розвивається вже понад 15 років, рівень розуміння сутності соціальної відповідальності, її принципів в українському бізнесі вкрай низький. На локальному рівні дієвим стимулом впровадження КСВ стало б формування банку даних про потреби конкретного регіону в соціальних інвестиціях, екологічних проектах, проектах розвитку соціальної та виробничої інфраструктури. Окрім того, розробка програм фінансового лізингу для підприємств, які впроваджують КСВ на регіональному рівні сприятиме їх активній реалізації значущих проектів з розвитку соціальної та виробничої інфраструктури в місцях своєї присутності.

Подальші дослідження мають проводитися в напрямку аналізу основних перешкод впровадження програм та заходів з КСВ, а саме: недосконалість нормативно-правової бази, яка б сприяла цій діяльності, нестабільна політична ситуація в країні, податковий тиск та брак коштів, недостатність інформації про КСВ, а також позитивних прикладів впровадження соціальної відповідальності. Виявлення перешкод допоможе в розробці цілеспрямованих заходів щодо їх усунення, а значить стане можливо використати

проблеми і використовувати наданий новий інструментарій для розвитку соціальної та виробничої інфраструктури в регіонах країни в умовах децентралізації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інфраструктура регіонів України. Пріоритети модернізації. Аналітичне дослідження. ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень», Фонд імені Фрідріха Еберта. Київ, 2017. 108 с.

2. Бойчик І.М Економіка підприємства: підручник. Київ : Кондор – Видавництво, 2016. 378 с.

3. Виробнича і соціальна інфраструктура. Поняття, види і значення інфраструктури. URL: <https://studfile.net/preview/5429877/page:19/> (дата звернення: 05.12.2019).

4. Соціальна інфраструктура на шляхах реформування місцевого самоврядування : кол. моногр. Київ-Варшава, 2018. 431 с.

5. Розвиток соціальної сфери територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; за ред. С.Л. Шульц. Львів, 2018. 140 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

6. Голей Ю.М. Прискорення розвитку виробництва об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури України. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 29. С. 71–78. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/29_2019_ukr/13.pdf (дата звернення: 01.01.2020).

7. Мінрегіон оприлюднив рейтинг соціально-економічного розвитку регіонів (інфографіка) URL: <https://news.finance.ua/ru/news/-/449913/minregion-obnarodoval-rejting-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya-regionov-infografika> (дата звернення: 05.01.2020).

8. Березіна О.Ю. Теоретичні підходи до визначення поняття «корпоративна соціальна відповідальність». *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. Житомир : ЖДТУ, 2010. Вип. 3 (53). Ч. 1. С. 223–225.

9. Зарецький А.Д. Корпоративна соціальна відповідальність. Світова і вітчизняна практика. Навч. посібник. Москва : Вища школа, 2016. 292 с.

10. Рассел Джерсі Корпоративна соціальна відповідальність. Москва : VSD, 2018. 475 с.

11. Розвиток КСВ в Україні: 2010–2018. Укладачі: Зінченко А., Саприкіна М. Київ : Видавництво «Юстон», 2017. 52 с.

12. 5 прикладів корпоративної відповідальності: світова практика URL: <https://news.liga.net/all/pr/5-primerov-korporativnoy-otvetstvennosti-mirovaya-praktika> (дата звернення: 15.01.2020).

13. Звіт про прогрес щодо виконання принципів Глобального Договору ООН. URL: http://svb.ua/sites/default/files/interpaup_2009.pdf (дата звернення: 25.01.2020).

14. Колосок А. Зарубіжний досвід соціальної відповідальності бізнесу та перспективи його застосування в Україні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 1. С. 15–19.

15. Розробка національної стратегії КСВ в Україні: виклики та перспективи URL: <http://kurinko.com/wp-content/uploads/2016> (дата звернення: 24.01.2020).

REFERENCES:

1. Fond imeni Fridriha Eberta (2017) Infrastruktura regioniv Ukrayini. Prioriteti modernizaciyi. Analitichne doslidzhennya [Infrastructure of the regions of Ukraine. Modernization priorities. Analytical research]. Kyiv. GO «Poliskij fond mizhnarodnih ta regionalnih doslidzhen». (in Ukrainian)
2. Bojchik I.M (2016) *Ekonomika pidpriyemstva* [Business Economics]. Kyiv: Kondor. (in Ukrainian)
3. Simferopolskij universitet ekonomiki i upravleniya (2016) *Virobnichia i socialna infrastruktura. Ponyattya, vidi i znachennya infrastrukturi* [Industrial and social infrastructure. The concept, types and values of infrastructure]. Available at: <https://studfile.net/preview/5429877/page:19/> (accessed 05 December 2019).
4. Novikov V.M., Dieieva N.M., Hvelesiani A.H. (2018) *Socialna infrastruktura na shlyahah reformuvannya miscevogo samovryaduvannya*. [Social infrastructure on the ways of reforming local self-government]. Kiev-Warsaw. (in Ukrainian)
5. Shulc S.L. (2018) *Rozvitok socialnoyi sferi teritorialnih gromad v umovah administrativno-finansovoyi decentralizaciyi* [Development of social sphere of territorial communities in terms of administrative and financial decentralization]. Lviv. DU «Institut regionalnih doslidzhen imeni M.I. Dolishnogo NAN Ukrayini». (in Ukrainian)
6. Golej Yu.M. (2019) *Priskorennya rozvitku virobnictva ob'ektiv socialnoyi ta virobnichoyi infrastrukturi Ukrayini* *Elektronnij naukovopraktichnij zhurnal «Infrastruktura rinku»* [Acceleration of development of production of objects of social and industrial infrastructure of Ukraine]. *Infrastruktura rinku*, no. 29, pp. 71–78.
7. Ministerstvo regionalnogo rozvitku (2019) *Minregion oprilyudniv rejting socialno-ekonomichnogo rozvitku regioniv (infografika)* [Regional Development published the rating of the socio-economic development (infographics)]. Available at: <https://news.finance.ua/ru/news/-/449913/minregion-obnarodoval-rejting-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya-regionov-infografika> (accessed 05 January 2020).
8. Berezina O.Yu. (2010) *Teoretichni pidhodi do viznachennya ponyattya «korporativna socialna vidpovidalnist»* [Theoretical approaches to defining the concept of «corporate social responsibility»]. *Visnik Zhitomirskogo derzhavnogo tehnologichnogo universitetu. Seriya: Ekonomichni nauki*. Vip. 3 (53). Ch. 1. S. 223–225.
9. Zareckij A. D. (2016) *Korporativna socialna vidpovidalnist. Svitova i vitchiznyana praktika* [Corporate Social Responsibility. World and domestic practice]. Moscow: Visha shkola. (in Russian)
10. Rassel Dzherisi (2018) *Korporativna socialna vidpovidalnist* [Corporate Social Responsibility]. Moscow: VSD. (in Russian)
11. Zinchenko A., Saprikina M. (2017) *Rozvitok KSV v Ukrayini: 2010–2018* [CSR Development in Ukraine: 2010–2018]. Kiev: «Yuston». (in Ukrainian)
12. *5 prikladiv korporativnoyi vidpovidalnosti: svitova praktika* [5 examples of corporate responsibility: world practice]. Available at: <https://news.liga.net/all/pr/5-primero-v-korporativnoy-otvetstvennosti-mirovaya-praktika> (accessed 15 January 2020).
13. Kompaniya Interpajp (2009) *Zvit pro progres shodo vikonannya principiv Globalnogo Dogovoru OON* [Progress report on the implementation of the principles of the UN Global Compact]. Available at: http://svb.ua/sites/default/files/interpayp_2009.pdf (accessed 25 January 2020).
14. Kolosok A. (2015) *Zarubizhnij dosvid socialnoyi vidpovidalnosti biznesu ta perspektivi jogo zastosuvannya v Ukrayini* [Foreign experience of corporate social responsibility and prospects of its application in Ukraine]. *Ekonomichnij chasopis Shidnoyevropejskogo nacionalnogo universitetu imeni Lesi Ukrayinki*, № 1, pp. 15–19.
15. *Rozrobka nacionalnoyi strategiyi KSV v Ukrayini: vikliki ta perspektivi* [Developing a National CSR Strategy in Ukraine: Challenges and Prospects]. Available at: <http://kurinko.com/wp-content/uploads/2016> (accessed 17 January 2020).